

dr hab. Marek Leszczyński, prof. UJK¹

Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Bezpieczeństwo ekonomiczne w dobie hiperglobalizacji

WSTĘP

Bezpieczeństwo w ostatnich latach stało się przedmiotem szczególnego zainteresowania zarówno nauki jak i polityki. Wynika to zarówno z dynamiki zmian w układzie stosunków międzynarodowych, powstawaniem nowych potęg gospodarczych, ale także (zwłaszcza ostatnio) zagrożeniem nową „zimną wojną”. Szkoła kopenhaska z B. Buzanem wymienia pięć głównych obszarów współczesnego bezpieczeństwa: bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo społeczne, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo polityczne i bezpieczeństwo militarne. Wyznaczanie nowych paradygmatów i trajektorii rozwoju staje się szczególnie istotne w warunkach dużej niepewności oraz rozczarowania dotychczasowymi modelami rozwojowymi i polityką rozwoju akcentującą bezwzględną konkurencję opartą o wolny przepływ kapitału. W tym kontekście interesujące jest przyjrzenie się bezpieczeństwu ekonomicznemu w warunkach hiperglobalizacji i refleksja nad ewolucją roli państwa w kreowaniu i koordynowaniu procesów rozwoju ekonomiczno-społecznego.

BEZPIECZEŃSTWO EKONOMICZNE JAKO DOBRO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo ekonomiczne jest przedmiotem zainteresowania co najmniej trzech dyscyplin naukowych: ekonomii, nauk o bezpieczeństwie oraz nauk o polityce. Wynika to z interdyscyplinarności bezpieczeństwa ekonomicznego (istotną rolę grają tu czynniki ekonomiczne, polityczne i społeczne) oraz transdyscyplinarności w badaniach bezpieczeństwa jako takiego. Realia ekonomicz-

¹ Adres korespondencyjny: Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, ul. Świętokrzyska 21 A, 25-406 Kielce, e-mail: marekle@wp.pl.

no-społeczne i polityczne nakazują traktować bezpieczeństwo jako nadrzędną potrzebę człowieka (zbiorowości) rozumianą jako „brak czegoś, co jest niezbędne do zachowania życia, rozwoju, utrzymania roli społecznej” [Stachowiak, 2012, s. 38]. „W najogólniejszym znaczeniu bezpieczeństwo można określić jako pewność istnienia i przetrwania, stanu posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Pewność jest wynikiem nie tylko braku zagrożeń (ich niewystępowania lub eliminowania), ale powstaje także wskutek kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego” [Zięba, 2012, s. 8]. W przywołanej definicji kontrowersje budzi określenie bezpieczeństwa jako „pewność istnienia i przetrwania podmiotu”. Pewność oznaczałaby całkowity brak zagrożeń dla trwania, a w realnym świecie sytuacja taka jest niemożliwa. Można jedynie zbliżać się do tego stanu idealnego, służą temu wszelkie działania w obszarze bezpieczeństwa. W naukach o bezpieczeństwie rozważane jest często pojęcie „bezpieczeństwa narodowego” zaczerpnięte z anglosaskiego *national security*, nie należy przy tym bezpośrednio utożsamiać bezpieczeństwa narodowego z funkcjonowaniem państwa o jednorodnej strukturze etnicznej. Raczej chodzi tu o społeczeństwo obywatelskie, obywatele danego państwa. W tym kontekście warto przywołać definicję A. Skrabacz: „Pod pojęciem bezpieczeństwa narodowego rozumie się naczelną misję całego społeczeństwa i jego organizacji państwowej, polegającą na realizacji dwóch zasadniczych funkcji; po pierwsze ochronie i obronie wartości i interesów narodowych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami, po drugie, tworzeniu warunków niezbędnych dla swobodnego rozwoju politycznego, społecznego, kulturalnego, gospodarczego narodu, wobec wyzwań przyszłości” [Skrabacz, 2012, s. 27]. Rzeczywistość społeczna ma charakter dynamiczny, niejednorodny i nieciągły (rozwój społeczny nie ma charakteru ukierunkowanego postępu – jednak jednostki i grupy dostosowują się w sposób racjonalny do zewnętrznych warunków, a także w kreatywny sposób starają się rzeczywistość kształtować). Z tego punktu widzenia podejście dynamiczne uznać należy za prymarne. Podejście do badań bezpieczeństwa jest różnie rozpatrywane w głównych nurtach badań [Zięba, 2012, s. 14–16]:

- realizm – koncentruje się na bezpieczeństwie państwa oraz akcentuje czynnik militarny i zwraca uwagę jedynie na tego rodzaju zagrożenia i działania nakierowane na ich eliminowanie (potęga państwa w oparciu o zasoby militarne). Podejście rzadko spotykane w „czystej” formie współcześnie;
- liberalizm – czerpie m.in. z A. Smitha i D. Ricardo. Interesy ekonomiczne i społeczne preferują akcentowanie niemilitarnych aspektów bezpieczeństwa. Prymat wiodą współpraca i koegzystencja pokojowa;
- konstruktywizm – świat społeczny ma charakter subiektywny, jest wypadkową doświadczeń, wyobrażeń i przekonań jednostek. Warunkiem zrozumienia bezpieczeństwa różnych podmiotów jest uchwycenie jego subiektywnych

aspektów, które dokonuje się poprzez własne doświadczenie komunikacyjne pozwalające nam zrozumieć ich tożsamość, postrzegane zagrożenia i podejmowane działania ochronne i pozytywnie kształtujące ich pewność.

Bezpieczeństwo jest przykładem dobra publicznego, o charakterze nierywalizacyjnym, z konsumpcji którego nie można wyłączyć żadnego członka danej zbiorowości. Decyzje o dostarczaniu dóbr publicznych są efektem wyborów publicznych i decyzji politycznych [Stachowiak, 2012, s. 42]. Bezpieczeństwo będąc dobrem publicznym posiada wspólne cechy z innymi dobrami zaliczanymi do tej kategorii, w tym m.in. użyteczność, jako miarę satysfakcji z konsumpcji. Dostarczenie bezpieczeństwa wymaga odpowiednich środków i związanych z nimi nakładów w czasie. Bezpieczeństwo jako dobro publiczne warunkuje także konsumpcję innych dóbr i usług, stanowiąc dobro podstawowe oraz jednocześnie będąc dobrem komplementarnym w stosunku do wartości objętych przedmiotowo zakresem bezpieczeństwa. Za dostarczanie i wytwarzanie bezpieczeństwa odpowiada państwo w wymiarze instytucjonalnym. Jednym zaś z obszarów bezpieczeństwa jest bezpieczeństwo ekonomiczne [Stachowiak, 2012, s. 42]. Warunkiem skutecznego kształtowania bezpieczeństwa (ekonomicznego) jest suwerenność podmiotu, w tym przypadku państwa. „Mimo postępującej integracji i dynamiki tworzenia ugrupowań integracyjnych suwerenność pozostaje wyłącznym atrybutem państw i stanowi o istocie państwowości. Nasilenie procesów globalizacji i fragmentacji wywołało pytania dotyczące możliwości i sposobów odpowiedzi na nowe wyzwania i zagrożenia w stosunkach międzynarodowych, w tym dotyczące suwerenności państwa. Dylemat ten odnosi się w głównej mierze do dalszego funkcjonowania międzynarodowego systemu opartego na państwach narodowych i ich zdolności do skutecznego działania w globalizującym się świecie w rzeczywistości turbokapitalizmu” [Grącik-Zajączkowski, 2011, s. 234]. Z punktu widzenia analiz bezpieczeństwa ekonomicznego istotne staje się określenie suwerenności ekonomicznej państwa. Nieвозмоść skutecznego wpływania na przebieg procesów gospodarczych czy utrzymanie porządku publicznego interpretowana jest jako utrata suwerenności. Suwerenność ekonomiczna interpretowana jest jako określona kontrola sprawowana przez władze publiczne nad transnarodowymi przepływami towarów, kapitału, osób i idei. Immanentnym elementem suwerenności ekonomicznej jest także zdolność i prawo podmiotów do zawierania porozumień międzynarodowych – suwerenne państwa zawierają traktaty, wreszcie z suwerennością wiąże się autonomia stanowienia prawa na danym terytorium geograficznym [Grącik-Zajączkowski, 2011, s. 237]. Państwo narodowe nadal pozostaje głównym aktorem w zakresie kreowania bezpieczeństwa, w tym ekonomicznego, przy czym zmienia się jego rola w związku z nasilającym się procesem globalizacji, przechodzącym w hiperglobalizację. „Analiza przyszłości państw narodowych lub państw-narodów wymaga szerokiego spojrzenia poza państwo, ponieważ współczesne państwa poza władzą realizowaną na określonym obszarze wobec społeczeństwa

czeństwa ten obszar zamieszkującego, są uwikłane w różne zewnętrzne struktury polityczne. W związku z tym rozważania na temat przyszłości państwa narodowego wymagają analizy zmian, jakie zachodzą w ramach samego państwa (sił społecznych, ich interesów, priorytetów, dążeń, adaptacji do nowych wyzwań, relacji z innymi państwami i miejsca w międzynarodowych instytucjach politycznych i gospodarczych)” [Polakowska-Kujawa, 2006, s. 81]. Suwerenność danego państwa może być ograniczana w imię tzw. celów wyższych, jak obrona życia i zdrowia zagrożonych mieszkańców w państwach upadłych lub reżimach niedemokratycznych. Problemem pozostaje jednak legitymizacja interwencji, ponieważ obecne mechanizmy (Rada Bezpieczeństwa ONZ) okazały się mało skuteczne. Współcześnie pojawiają się nowe, nietypowe zjawiska i procesy ekonomiczne zagrażające stabilności państwa. Dotyczą one takich obszarów jak: zdolność systemu gospodarczego do konfigurowania wewnętrznych i powiązanych ze sobą czynników ekonomicznych, tak aby zapewniły one państwu stabilność; wypadkowa czynników gwarantujących stabilność i rozwój gospodarki narodowej i tych, które mają charakter zakłócający; bilans potrzeb zapewniających stabilność i rozwój gospodarki i możliwości ich zaspokojenia; stan rozwoju gospodarki oraz jej struktur umożliwiających skuteczne przeciwdziałanie negatywnym czynnikom osłabiającym stan gospodarki oraz stabilności systemu społeczno-politycznego kraju oraz zdolności obronnej; wyobrażenia rzeczywistych i potencjalnych zagrożeń struktur gospodarczych państwa; stopnia podatności do przenoszenia przez dziedzinę gospodarczą państwa oddziaływań mających na celu osłabienie bezpieczeństwa i stabilności państwa [Ciszek, 2013, s. 49].

Według Krzysztofa Książopolskiego bezpieczeństwo ekonomiczne to niezakłócone funkcjonowanie gospodarek, to znaczy utrzymanie podstawowych wskaźników rozwojowych oraz zapewnienie komparatywnej równowagi z gospodarkami innych państw [Książopolski, 2011, s. 24]. Autor wyodrębnia cztery wymiary bezpieczeństwa ekonomicznego, które są ze sobą logicznie powiązane i zależne, a mianowicie wymiar finansowy, surowcowo-energetyczny, żywnościowy i dostęp do czystej wody. Podobny zakres bezpieczeństwa ekonomicznego przyjęto w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*. W dokumencie tym czytamy: „Celem przygotowań podsystemów gospodarczych bezpieczeństwa narodowego jest opracowanie i wdrożenie odpowiednich strategii i programów zapewniania bezpiecznego funkcjonowania podmiotów gospodarczych państwa w czasie zagrożenia i wojny oraz realizacja zadań gospodarczego wsparcia operacyjnych podsystemów systemu bezpieczeństwa narodowego” [*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, 2014, s. 54]. Strategia wymienia następujące składowe bezpieczeństwa ekonomicznego: bezpieczeństwo finansowe, bezpieczeństwo energetyczne, bezpieczeństwo żywnościowe, ekologia oraz potencjał naukowy [*Strategia...*, s. 54–56]. Pojęcie bezpieczeństwa ekonomicznego odzwierciedla nie tylko zgodność (harmonię) określonych wielkości ekonomicznych – makro- i mikro-, ale także liczne wyzwania i zagrożenia, których pokonanie

wymaga wysiłku całego społeczeństwa. Wyzwania i zagrożenia mają swoje źródło zarówno w systemie wewnętrznym danego państwa (mówimy wówczas o wydolności, bądź niewydolności systemowej), ale także coraz częściej wynikają z rozwoju i funkcjonowania światowej gospodarki [Stachowiak, 2012, s. 45]. Bezpieczeństwo ekonomiczne jest to: wypadkowa czynników rozwoju gospodarczego i barier go ograniczających; stan gospodarki i jej struktury oraz relacji gospodarczych umożliwiających skuteczne przeciwstawianie się negatywnym działaniom zewnętrznym, które mogą wpłynąć na stabilność systemu państwa, zakłócić rozwój gospodarczy, czy obniżyć potencjał obronny; ogólny stan zależności ekonomicznej, określającej stopień efektywności zewnętrznej ingerencji ekonomicznej w wewnętrzny rozwój gospodarczy; wyraz stopnia podatności danego państwa na przeniesienie przez płaszczyznę gospodarczą – głównie przez transmisję kanałami i mechanizmami zależności ekonomicznych – działań o charakterze politycznym skierowanych na osłabienie bezpieczeństwa państwa (szantaż energetyczny, spekulacje na rynku walutowym i kapitałowym); bilans potrzeb rozwojowych i możliwości ich zaspokojenia [Stachowiak, 2012, s. 45–46].

BEZPIECZEŃSTWO W WARUNKACH POSTĘPUJĄCEJ GLOBALIZACJI – W KIERUNKU HIPERGLOBALIZACJI

Jak zauważa Z. Sadowski, na przełomie XX i XXI wieku system rynkowy uległ zasadniczym zmianom, które określić można mianem wynaturzenia objawiającego się finansyzacją. Stworzona dzięki paradygmatowi neoliberalnemu swoboda przepływu i inwestowania kapitału finansowego, mająca do dyspozycji rozwinięte formy łączności związane z rewolucją informacyjną, doprowadziła w bardzo krótkim czasie do powstania instrumentów pochodnych, konkurujących ze sobą w określaniu atrakcyjnych form lokowania i pomnażania kapitału. Rozmiary przepływów kapitału osiągnęły wielkość, wobec której obroty handlowe przestały ogrywać istotną rolę. Główną formą działalności ekonomicznej stała się gra giełdowa wielkimi i wciąż rosnącymi kapitałami pieniężnymi. Nową formą działalności stało się szerokie doradztwo finansowe, rozwinęły się firmy ratingowe, które często mimowolnie, bądź świadomie uczestniczą w procesie kreowania zachowań podmiotów i instytucji. Sfera realna związana z produkcją i usługami nie zniknęła, ale jej rola stała się podrzędna i uzależniona od systemu zasilania finansowego sterowanego przez gry spekulacyjne [Sadowski, 2014, s. 105]. Wielu ludzi wierzyło, że demokracja i kapitalizm są nieodłącznymi partnerami, tymczasem elitarni aktorzy rynku finansowego nie martwili się i nie zabiegali o to, co powinno służyć demokratycznym państwom i społeczeństwom. Wpędzili oni swoimi grami spekulacyjnymi świat w kryzys finansowy, a w następstwach zadłużenia państw (groźnych z punktu widzenia stabilności systemu) nie chcą wcale uczestniczyć, gdyż obce im jest dobro społeczne i zain-

interesowani są jedynie nieokiełznaną pogonią za zyskiem. Agencje ratingowe bezwzględnie szacują kondycję finansową państw, banki stały się tak zachowawcze, że rządzący politycy nie mogą zmniejszyć długów ze względu na opór prywatnych wierzycieli, a banki inwestycyjne nadal uczestniczą w spekulacjach. Demokratycznie wybrane władze państw posiadają ograniczone możliwości oddziaływania, zajmują się głównie administrowaniem długiem, ograniczają wydatki publiczne, co w konsekwencji grozi eskalacją napięć społecznych i radykalizmem politycznym [Bartz, 2013, s. 28]. Nad systemem zmniejsza się kontrola państwa. W tej sytuacji, jak zauważa U. Beck, „stare państwo narodowe przekształca się w kosmopolityczne państwo neoliberalne, które jest państwem konkurencyjnym, rynkowym, w którym polityka trzyma się logiki kapitału. (...) Prawdopodobieństwo tego, że państwo narodowe przekształci się w neoliberalne, wzrasta wraz z dyscyplinowaniem państwa według reguł gospodarki światowej, co nader przypomina tressurę, w której rolę bicia odgrywa groźba omówienia przez MFW kredytów” [Beck, 2005, s. 325]. Tuż przed kryzysem 2007 roku D. Rodrik zauważył, że stopień integracji produkcji i handlu w gospodarce światowej jest tak dalece posunięty, iż przejście do fazy hiperglobalizacji, poprzez zastosowanie przez dany kraj izby walutowej lub jego wejście do unii monetarnej przynosi relatywnie małe korzyści, a wiąże się z potencjalnie dużymi kosztami związanymi z brakiem możliwości wykorzystania polityki kursowej i pieniężnej do powstrzymywania narastających w gospodarce nierównowag i łagodzenia skutków ewentualnych kryzysów [Sławiński, 2014, s. 158]. Czynnikiem, które w istotny sposób mogą spowolnić hiperglobalizację są społeczne i polityczne koszty sytuacji, w których wyborcy (społeczeństwo) za niepowodzenia gospodarcze obwiniać zaczęły poszczególne rządy, gdy tymczasem ich rola w kreowaniu realnej polityki gospodarczej jest stosunkowo niewielka. Z czasem może to doprowadzić do spowolnienia globalizacji (w obecnym wydaniu), ponieważ poszczególne kraje będą wprowadzać ograniczenia w swobodzie przepływów kapitałowych, by odzyskać potrzebny zakres autonomii w polityce gospodarczej oraz odzyskać kontrolę polityczną nad przebiegiem procesów społecznych [Rodrik, 2011; Sławiński, 2014, s. 158]. Efektem narastającej globalizacji, przeobrażającej się w hiperglobalizację jest swoisty dyktat „kapryśnego” kapitału transnarodowego i uzależnienie znacznych terytoriów od napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), które szukają lokalizacji o niskich kosztach wytwarzania, zmniejszając konieczność stosowania się do regulacji, które poszczególne rządy mogą im narzucać. Co prawda na poziomie międzynarodowym można by ustanowić instytucje posiadające demokratyczny mandat, koncesjonujące działalność korporacji w poszczególnych państwach. Na razie jednak brak woli politycznej do objęcia większą kontrolą zarówno działalności korporacji transnarodowych, jak też działalności wielkich instytucji finansowych. Lobbying, zwłaszcza tych ostatnich jest dostatecznie skuteczny, aby zachować status quo. Jeżeli zatem cechą immanentną bezpieczeństwa ekonomicz-

nego i warunkiem jego występowania jest suwerenność ekonomiczna – zdolność wpływania na bieg zdarzeń gospodarczych przy uwzględnieniu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, wolność od nacisku grup interesów i agresywnego lobbingu, to niezbędne jest występowanie określonych ram instytucjonalnych.

G. Kołodko wyróżnia kilka składowych instytucji, są to [Kołodko, 2004, s. 618]:

- legalne i zwyczajowo przyjęte oraz akceptowane w praktyce procedury i zasady postępowania,
- obowiązujące prawo oraz przepisy uchwalone po to, by chronić interesy podmiotów gospodarczych,
- organizacje, struktury administracyjne oraz polityczne, które obsługują podmioty działające na rynku: rząd, agendy rynku kapitałowego, bank centralny, które wymuszają na podmiotach gospodarczych określone zachowania w interesie całego układu społeczno-gospodarczego,
- kulturę i mentalność rynkową jako instytucje *sensu largo*, które to tylko trzeba budować, utrzymywać, czy dekretować, ale również których trzeba się uczyć.

Słabość istniejących instytucji, w tym skutecznych mechanizmów prognozy i kontrolnych, co uwypuklił ostatni kryzys finansowy i gospodarczy skłania do refleksji nad skuteczną polityką gospodarczą oraz określeniem na nowo relacji państwo – rynek. Tworząc określone instytucje odpowiedzialne za kształtowanie bezpieczeństwa ekonomicznego należy przydzielić im funkcje. Zaliczyć do nich można w szczególności: regulację zachowań ludzi w sposób nie powodujący wzajemnych szkód albo przynajmniej kompensujące szkody; obniżania kosztów zawierania transakcji przez ułatwianie zawierania kontraktów i dostępu do rynków towarów, organizowanie procesu przekazywania informacji i ułatwianie procesu uczenia się [Stachowiak, 2012, s. 108].

PODSUMOWANIE

Problem bezpieczeństwa ekonomicznego państwa w warunkach postępującej finansyzacji związanej z obecną falą globalizacji wymaga podejścia interdyscyplinarnego. Zasadniczą kwestią pozostaje suwerenność decyzji gospodarczych, służących akumulacji kapitału i tworzeniu bogactwa w sytuacji coraz niższej rangi sfery realnej, a wzrastającej roli sektora finansowego. Wysoka mobilność transnarodowego kapitału wymusza reorientację roli i funkcji tradycyjnie rozumianego państwa narodowego. Stopniowo zmienia się ono w państwo „neoliberalne”, tracąc atrybuty realnego wpływu na procesy gospodarcze. Finansyzacja stwarza zagrożenie, przy nadmiernym uzależnieniu od kapitału zewnętrznego, utraty sterowalności nad procesami ekonomicznymi, a także ogranicza możliwości realnego wpływu na kierunek polityki ekonomicznej służącej zapewnieniu bezpieczeństwa ekonomicznego kraju.

BIBLIOGRAFIA

- Bartz B., 2013, *Jak niegodziwy kapitalizm deprawuje demokrację i solidarność*, „Doctrina – Studia Społeczno-Polityczne”, nr 10.
- Beck U., 2005, *Władza i przeciwwładza w epoce globalnej. Nowa ekonomia polityki światowej*, Scholar, Warszawa.
- Ciszek M., 2013, *Filozofia ujmowania zagrożeń ekonomicznych dla bezpieczeństwa narodowego RP i stabilności wewnętrznej państwa*, „Doctrina – Studia Społeczno-Polityczne”, nr 10.
- Grącik-Zajaczkowski M., 2011, *Suwerenność w warunkach globalizacji* [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*, red. K. Żukrowska, IUS AT TAX, Warszawa.
- Kołodko G.W., 2004, *Znaczenie instytucji i polityki dla szybkiego rozwoju gospodarczego* [w:] *Zmiany instytucjonalne w polskiej gospodarce rynkowej*, red. A. Noga, PTE, Warszawa.
- Księżopolski K.M., 2011, *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, Elipsa, Warszawa.
- Polakowska-Kujawa J., 2006, *Współczesna Europa w procesie zmian. Wybrane problemy*, Difin, Warszawa.
- Rodrik D., 2011, *The Globalization Paradox. Democracy and the Future of the World Economy*, W.W Norton&Company.
- Sadowski Z., 2014, *Rozwój gospodarczy i bieda* [w:] *Ekonomia dla przyszłości. Fundamentalne problemy teorii ekonomii i praktyki gospodarczej*, red. E. Mączyńska, PTE, Warszawa.
- Skrabacz A., 2012, *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*, Elipsa, Warszawa.
- Sławiński A., 2014, *Granice globalizacji: przypadek strefy euro* [w:] *Ekonomia dla przyszłości. Fundamentalne problemy teorii ekonomii i praktyki gospodarczej*, red. E. Mączyńska, PTE, Warszawa.
- Stachowiak Z., 2012, *Teoria i praktyka mechanizmu bezpieczeństwa ekonomicznego państwa. Ujęcie instytucjonalne*, AON, Warszawa.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2014, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa.
- Zięba R., 2012, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, ZN AON, nr 1(86)

Streszczenie

W artykule podjęto rozważania nad miejscem bezpieczeństwa ekonomicznego w warunkach postępującej globalizacji, która przeobraża się w hiperglobalizację. Wskazano na bankructwo neoliberalnego paradygmatu rozwojowego, który absolutyzowany przyczynił się nie tylko do kryzysu finansowego i gospodarczego, ale także poważnie ograniczył możliwości oddziaływania państwa na przebieg i kierunek procesów gospodarczych i politycznych. Rozmiary przepływów kapitału osiągnęły wielkość, wobec której obroty handlowe przestały odgrywać istotną rolę. Główną formą działalności ekonomicznej stała się gra giełdowa wielkimi i wciąż rosnącymi kapitałami pieniężnymi. Nową formą działalności stało się szerokie doradztwo finansowe, rozwinęły

się firmy ratingowe, które często mimowolnie bądź świadomie uczestniczą w procesie kreowania zachowań podmiotów i instytucji. Sfera realna związana z produkcją i usługami nie zniknęła, ale jej rola stała się podrzędna i uzależniona od systemu zasilania finansowego sterowanego przez gry spekulacyjne. Skoro bezpieczeństwo ekonomiczne to niezakłócone funkcjonowanie gospodarek, to znaczy utrzymanie podstawowych wskaźników rozwojowych oraz zapewnienie komparatywnej równowagi z gospodarkami innych państw, to niezbędne do tego są określone instytucje. Słabość istniejących instytucji, w tym skutecznych mechanizmów prognostycznych i kontrolnych, co uwypuklił ostatni kryzys finansowy i gospodarczy skłania do refleksji nad skuteczną polityką gospodarczą oraz określeniem na nowo relacji państwo – rynek. Tworząc określone instytucje odpowiedzialne za kształtowanie bezpieczeństwa ekonomicznego należy przydzielić im funkcje. Zaliczyć do nich można w szczególności: regulację zachowań ludzi w sposób niepowodujący wzajemnych szkód albo przynajmniej kompensujące szkody; obniżania kosztów zawierania transakcji przez ułatwianie zawierania kontraktów i dostępu do rynków towarów, organizowanie procesu przekazywania informacji i ułatwianie procesu uczenia się.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo ekonomiczne, hiperglobalizacja, instytucje

Economic Security in the Era of Hyperglobalization

Summary

The article discusses the place of economic security in the conditions of increasing globalization, which has been transformed into hyperglobalization. It has been pointed to the bankruptcy of the neoliberal development paradigm, which, absolutized, contributed not only to the financial and economic crisis, but also deeply limited the possibilities of the state influence on the course and direction of economic and political processes. The sizes of capital flows reached the amount towards which the trade turnover stopped to play an important role. The stock market game with great and still increasing cash capital has become the main form of economic activity. Widespread financial advice has become the new form of activity, rating agencies has developed, which often unwittingly or deliberately take part in the process of creating the behaviours of subjects and institutions. The real sphere connected with production and services has not disappeared, but its role has become subordinate and dependent on the financial power system, which is controlled by the speculative games. If the economic security is uninterrupted functioning of economies, which means the maintenance of basic development indicators as well as the assurance of comparative balance with the economies of other countries, essential institutions are needed to this. The weakness of existing institutions, including effective forecasting and controlling mechanisms, which the recent financial and economic crisis made visible, provokes thoughts on the successful economic policy and redefining the relation of the state and the market. By creating specific institutions responsible for shaping economic security, some functions have to be assigned to them. These include in particular: regulation of people's behaviours in a way which does not cause mutual harm or at least compensates the loss; reducing costs of making transactions by facilitating the conclusion of contracts and the access to the markets of goods, organizing the process of transmitting information and facilitating the educational process.

Keywords: economic security, hyperglobalization, institutions

JEL: F68